

Stanisław Borawski

Kilka uwag o mało znanej staropolskiej pieśni narracyjnej

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 67/4, 189-190

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

II. M A T E R I A Ł Y I N O T A T K I

Pamiętnik Literacki LXVII, 1976, z. 4

STANISŁAW BORAWSKI

KILKA UWAG O MAŁO ZNANEJ STAROPOLSKIEJ PIEŚNI MARYJNEJ

Henryk Kowalewicz i Władysław Kuraszkiewicz przedstawili dwa przekazy pieśni *Maryja, czysta dziewice*¹. Dotychczas utwór znany był z jednego tylko źródła, a pierwsze jego wydanie, które sporządził Wacław Aleksander Maciejowski², wprowadziło w błąd innych filologów: Władysława Nehringa, Michała Wiszniewskiego i Mikołaja Bobowskiego. Podstawowe usterki tej edycji poprawił Aleksander Brückner, zupełnie zaś poprawne wydanie zawdzięczamy autorom omawianego artykułu. Odnalezienie drugiego przekazu (Archiwum Jasnej Góry, rkps II. 18-a) pozwoliło usunąć nieporozumienia, jakie wokół pieśni narosły. W pełni godzimy się z uwagami Kowalewicza i Kuraszkiewicza na temat przekazu sieciechowskiego. Nie w pełni podzielamy jednak stanowisko tych badaczy, gdy w oparciu o analizę porównawczą pisowni obydwu przekazów twierdzą, że są one od siebie zupełnie niezależne.

Słuszne jest stwierdzenie, że litery *y* używał pisarz częstochowski m. in. do oznaczania miękkości spółgłosek. Autorzy są zdania, że czynił to konsekwentnie:

Razem w 17 przykładach miękkość oznaczył, tylko w 4 przykładach [raczej w 5 — S. B.] to zaniedbał, pisarz zaś S [tj. sieciechowski] w ogóle miękkości spółgłosek nie oznaczał³.

Odbitka fotograficzna, którą wydawcy dysponowali, choć niezbyt wysokiej jakości, pozwala na dostrzeżenie dobrze widocznych w oryginale następujących poprawek:

¹ H. Kowalewicz, W. Kuraszkiewicz, *Staropolska pieśń maryjna na nowo odczytana*. „Archiwum Literackie” t. 16 (1972).

² Nie podaje się tu wszystkich adresów bibliograficznych, gdyż zawiera je praca Kowalewicza i Kuraszkiewicza, której uzupełnieniem są w naszej intencji niniejsze uwagi.

³ Kowalewicz, Kuraszkiewicz, *op. cit.*, s. 14.

w. 1:	<i>dzyewycze</i>	—	miękczące <i>y</i>	przerobione z wcześniejszego <i>e</i>
w. 6:	<i>nađzyele</i>	—	” <i>y</i>	” ” ” <i>e</i>
w. 7—8:	<i>nye-moczamy</i>	—	” <i>y</i>	” ” ” <i>e</i>
w. 11:	<i>naswyanscha</i>	—	” <i>y</i>	” ” ” <i>a</i>

Jeszcze wyrazistszym i łatwo w tym kontekście wytłumaczalnym przykładem borykania się pisarza częstochowskiego z miękczeniem spółgłosek jest wyraz *swayatem* (= *swyatem*) w wersie 10. Napisał on literę *a*, następnie oznaczył miękkość spółgłoski i powtórzył literę *a*. Łącznie więc, jak wykazaliśmy, od 17 oznaczeń miękkości wolno nam przy porównywaniu pisowni przekazów odjąć 5, a wtedy stosunek oznaczeń do spółgłosek miękkich znajdujących się przed samogłoskami wynosi 12 : 21, nie zaś, jak twierdzą wydawcy, 17 : 21. Ten rzeczywisty stosunek nie może być uznany za obraz konsekwentności pisarza częstochowskiego. Zatem teza o zupełnej autonomiczności obydwu przekazów też nie może uchodzić za udokumentowaną. Jeśli uznamy, że pierwsze *a* w wyrazie *swayatem* zostało przez pisarza napisane niejako „z rozpędu” (można tak twierdzić, bo w 4 innych wypadkach szybciej się on zorientował), to nieodparcie nasuwa się wniosek, że przyczyną popełnienia błędu był leżący przed częstochowianinem tekst pieśni nie oznaczający miękkości, także i pod innymi względami identyczny z sieciechowskim. Pisarz częstochowski jest w rzeczywistości kopistą — przepisywał tę pieśń, nie zaś zapisywał z pamięci.

Na marginesie wypada jeszcze dodać, że do transliteracji tekstu częstochowskiego wkradły się dwa oczywiste błędy, najprawdopodobniej drukarskie:

- zwrotka 2, w. 3: *pyrwsza* — w rękopisie: *pyrwscha*
 zwrotka 3, w. 1: *Sgotowano* — w rękopisie: *Sgothowano*

Rzecz jasna, nie ma to wpływu na trafność datowania obydwu rękopisów.

Po inne informacje o pieśni *Maryja, czysta dziewice* odsyłamy czytelnika do pracy Kowalewicz i Kuraszkiewicz.